

Programsensorrappport gjeldende for undervisning på mastergrad gjennomført i 2010 ved Sosiologisk institutt, UiB

Håkon Leiulfsrud

Oppdraget og vurderingsgrunnlaget

I oppdraget fra Sosiologisk institutt, UiB, blir jeg særskilt bedt om å vurdere 1) arbeidet med utforming og samordning av de obligatoriske kursene på bachelor (eksklusive metodekursene); 2) instituttets kurs på mastergrad og da spesielt profilmrådekursene; 3) vurderingsordningene som blir brukt i mastergradsprogrammet i sosiologi.

Som vurderingsgrunnlag har jeg fått tilsendt oversikt over kurs og kursplaner, statistikk over karaktersetting på kurs og masteroppgaver, oversikt over eksamenskommisjoner og sensorer, samt tre mastergradsoppgaver fra 2010. Jeg har også fått adgang til <http://studentportal.uib.no/> med informasjon om læringsmål, undervisning og prosedyrer for de ulike emnene.

Jeg har hatt samtaler med undervisningsleder Odd Gåsdal og instituttstyrer Hans Tore Hansen, flere faglærere, samt en gruppe av mastergradstudentene under et to dagers opphold ved UiB, i november 2010.

Utforming og samordning av kurs, eksklusive metodekursene

Ettersom programsensor for bachelor i sosiologi, Arve Hjelseth, bes å evaluere samordningen av kurs på lavere grad, er mine kommentarer i hovedsak knyttet mastergradsprogrammet.

Hovedinntrykket etter å ha tittet på litteratur i generell sosiologi på lavere grad og mastergrad er dog at de nye mastergradsstudentene har med seg en solid ballast pensum i ryggsekken fra bachelor. Dette er også i samsvar med det som kom fram i møtet med mastergradsstudentene. Fra studentenes side oppgis den største utfordringen å være hvordan de nyttiggjør seg tidligere pensum når de vell er på master med økte krav på selvstendighet og refleksjon.

Fordypningskursene

Sosiologisk institutt har gått fra en modell med relativt mange til tre valgfrie fordypningskurs på master. En viktig begrunnelse for dette, utover åpenbare rasjonaliseringsgevinster, er at instituttets profileringsområder skal ta et kollektivt løft for å styrke forskningsbasert undervisning. Fordypningskursene SOS321, SOS322 og SOS323 planlegges å bli gitt minst en gang per år med varierende innhold.

SOS319 International Migration and Ethnic Relations (høstsemesteret 2010). Organisert gjennom 6 forelesninger/seminarer a 2 timer & 3 timer på nasjonal konferanse. Kurspensum i form av 2 obligatoriske kursbøker (The Age of Migration, International Migration & The Transnational Studies Reader) & 150 sider selvvalgt litteratur. Kurset som det presenteres i kursbeskrivelsen har tilsynelatende ingen kobling til SOS321. I studiehandboka angis det et essay på 3000-4000 ord, i kursbeskrivelsen 3500-4500 ord.

SOS320 (Velferd, ulikhet og livsløp) som første gang ble gjennomført vårsemesteret 2010 hadde temaet "Forholdet mellom velferdsstaten og borgeren". Undervisningen ble gitt i form av en forelesningsdel (4 x 2 timer) og to seminariedeler (6 x 2 timer) med antologien *Maktens*

former (190 sider), som hovedbok og minst en av tre valgfrie bøker (ca 200 sider). Halvparten av studentene (4:8) fullførte SOS320, noe som både av faglærer og studentene forklares av at studentene parallelt tok tyngre og mer arbeidskrevende kurs (SOS301 og SOS303). I prioriteringen mellom obligatoriske kurs og fordypningskurset ble i følge studentene fordypningskurset nedprioritert. Dette bekreftes også i karaktersettingen med en B, to C og en D. Uansett gir de studentene som fullførte kurset positive tilbakemeldinger om et ”faglig interessant, middels vanskelig, utbytterikt og godt ledet” kurs. Generelle utfordringer som blir løftet fram i studentevalueringen er 1) problemet å formulere en egen og selvstendig problemstilling, 2) at kurset bare delvis var i samsvar med egne interesser og 3) at samarbeidet mellom studentene kunne vært enda bedre. I emnerapporten fra faglærer blir det pekt på mulige forbedringspotensialer ved å formulere alternative problemstillinger for studentene, ha flere sider fellespensum, mer organisert gruppearbeid. I både studiehandboka og kursplanen angis det et essay på 3000-4000 ord.

SOS 321 (Miljø, utvikling og migrasjon) inkluderer teorier om medborgerskap, transnasjonalisme, omsorgens globalisering, miljø og klimaendringer med et obligatorisk pensum på 351 sider. I tillegg velger studentene en monografi på 250-300, dvs. 600-650 sider (obligatorisk og selvvalgt). I likhet med SOS320 skal studentene skrive et essay på 4000 ord. Undervisningen fordeler seg på 9 timer forelesning og et essayseminar på 2 timer. Kurset har et visst tematisk overlapp med SOS320 i forhold til medborgerskap, men har samtidig et mer eksplisitt fokus på globalisering. I studiehandboka angis det et essay på 3000-4000 ord, i kursbeskrivelsen 4000 ord.

SOS322 (Arbeid, kunnskap, utdanning og økonomi) hadde vårsemesteret 2010 et fokus på eliter i komparativt perspektiv (643 & 427 sider) og høstsemesteret et fokus på arbeiderklassen og klassekultur (pensum 850-900 sider). Vårkurset ble gitt i form av 12 forelesninger a 2 timer. Høstsemesteret ble arrangert i form av et seminar med en blanding av forelesninger, studentframlegging og diskusjoner (10 x 2 timer). Eksamensformen er også her et essay på maks 4000 ord.

Uten å ta stilling til kursenes kvalitet tegner det seg her et bilde av at stordriftsfordelene av å ha områdespesifikk undervisning ikke er brukt på en optimal måte (jfr. to parallelle kurs om immigrasjon samt noe overlapp mellom velferd og migrasjon). Flere av kursene har også et vell snevert tematisk fokus for de av studentene som både ønsker seg en viss oversikt over fagfeltet slik det framgår av kurskodene. Her hadde det muligens også vært et poeng med kurslitteratur som sikrer at studentene får en oversikt over feltet og en fordypning, uavhengig av hva som til enhver tid er hovedtemaet.

Pensums vanskelighetsgrad og mengde pensum (600-1070 sider) varierer kraftig mellom fordypningskursene. Det samme gjelder tid i form av undervisning/seminarer studentene får per kurs. Hvor mye veiledning som gis til studentene ser også ut til å variere, men her er grunnlagsmaterialet for ujevnt til å kunne trekke noen sikre konklusjoner.

Kursplanene har variabel kvalitet fra fordypningskurs som er beskrevet i minste detalj til noe som mer bærer preg av skisser. Det bør også etterstresves at informasjon om essayets omfang samsvarer mellom studiekatalog og kursplaner. I informasjon om mastergradsprogrammet høsten 2010 (oppdatert 3. august 2010) burde det kunne framgå hva som er høstens fokus i for eksempel SOS322.

Relasjonen mellom fordypningskursene og de obligatoriske kursene

Kommentarene fra både faglærer og studenter på SOS320, og studentene jeg snakket med, vitner om en forestilling av hva som er "lette" og "tunge fag". I denne sammenheng kommer åpenbart flere av fordypningskursene i skvis med obligatoriske kurs og blir nedprioritert.

Utfordringene med å kombinere tre 10 poengkurs per semester og å gi kursene samme prioritet framkom tydelig i samtale med studentene. Dette burde tilsi at instituttet i høyere grad enn i dag legger til rette for studieløp der ikke fordypningskursene tenderer å bli nedprioritert.

De obligatoriske kursene

Studentene gir generelt mye skryt til faglærere og instituttet for gode metodekurs og prosjektutviklingskurset. Instituttets inndeling mellom anvendt teori "Sosiologisk analyse" (SOS301) og "sosiologiske teoritradisjoner" (SOS302) er muligens godt begrunnet i forhold til ønsket om teoretisk skolering og refleksjon. Verken faglærere eller studentene beskriver imidlertid kursene SOS301 og SOS302 som tenkt i sammenheng med hverandre eller andre mulige kombinasjonskurs (inklusive SOS3004).

Mye er på plass i forhold til et nytt og mer integrert kurs i sosiologiske teoritradisjoner der en faglærer tar hovedansvaret for undervisningen. På papiret er også kurset i sosiologisk analyse godt tenkt med en miks av solide monografier som gir faglig innblikk i sosiologiske arbeider og et opplegg som tvinger studentene til å reflektere over teori, metode og alternative måter å bedrive sosiologisk forskning på. Utfordringen ligger i å finne gode grep som i høyere grad enn i dag bidrar til at kursene er en del av et integrert opplegg der både teori og koblingen til empiri og metode blir sammenkoblet. Begge kursene har også rom for at studentene leser et mer omfattende pensum enn det som er årets krav.

Vurderingsordningene som blir brukt på master

I min sensorrapport for 2007 behandlet jeg spørsmål knyttet til eksamensutvalg, eksamensoppgaver, sensur og karaktersetting samt eksamenskommissjoner. En observasjon den gang - som nå - er at sensorveiledningene "varierer fra meget gode og fyldige veiledninger... til intetsigende sensorveiledninger om at studentene bør ha lest og arbeidet aktivt med fagstoffet. Her finnes det åpenbart forbedringspotensialer".

Sosiologisk institutt benytter seg gjennomgående av to sensorer ved evaluering av eksamina på master. Dette borger både for en bedre kvalitetssikring ved vurderingen og en standardisering og læring for de som vurderer. Omtrent halvparten av eksterne sensorer på masteroppgavene vårsemesteret kom fra Oslo, og flere av de 12 som vurderte har en fortid som stipendiater i sosiologi ved UiB. Eksterne sensorer på masterkursene i 2010 er hentet fra NTNU, Nova, UiS, HiT og fra Bergensregionen. Så langt jeg kan bedømme bruker instituttet fortsatt aktivt eksterne sensorer utenfor Bergen for i sikre seg at karaktersettingen er i samsvar med standarder ved andre institusjoner.

Karakterene for de tre foregående årene viser at C er gjennomsnittskarakteren for SOS301, SOS302, SOS303, SOS304, SOS309. Tilsvarende karakter for SOS319 (internasjonal migrasjon) og masteroppgaven (SOS360) er B. Gjennomsnittkarakterene for vårsemesteret 2010 var, i linje med foregående år, B på masteroppgaven og C på SOS301-303. Antallet som

avla eksamen på de nye fordypningskursene vårsemesteret 2010 var få men med 4:4 A/B på SOS321, 1:4 med A/B på SOS320 og 1:2 med A/B på SOS322. Karakterene tilsier at kurset i internasjonal migrasjon systematisk ligger noe over øvrige kurser når det gjelder karaktersetting. At 58 % av masteroppgavene vårsemesteret fikk karakteren A/B og resterende 42 % karakteren C sier ikke så mye mer utover at det sjelden gis dårligere karakterer enn C på masteroppgaven i sosiologi i Bergen (samme mønster som tre foregående år). En masteroppgave fikk opprinnelig karakteren D men ble endret til C etter klage vårsemesteret 2010.

Resultatene fra høsten 2010 bekrefter hovedmønstret fra tidligere år, med unntak for masteroppgaven der grunnlaget er for lite for å kunne trekke noen konklusjoner. Her ser vi nok en gang at gjennomsnittskarakteren er C for de fleste kurs og at karakteren A henger høyt (bare tre A-er ble gitt på masterkurser høsten 2010).

I forbindelse med evalueringen har jeg lest tre masteroppgaver som ble innlevert og forsvart vårsemesteret 2010. Oppgaven som fikk karakteren A er i utgangspunktet meget ambisiøs, godt forankret i sosialfilosofisk litteratur om anerkjennelse (fremst Honneth i lys av Hegel og Mead samt Fraser og Bourdieu) og med et godt grep om relevant litteratur om frafallsproblematikken i norsk videregående skole. Forfatteren har foretatt intervjuer av fem frafallselever, som analyseres i lys av Honneth og øvrige hovedteoretikere. To case benyttes for vise på muligheter og begrensninger i anerkjennelseslitteraturen. En utfordring ved vurderingen er at problemstillingen mer bærer preg av en oppsummering av antagelser enn av spørsmål. En annen er at det metodiske beskrives i vell allmenne termer. Uansett er det med utgangspunkt i ambisjonsnivå, refleksjonsevne og originalitet rimelig å premiere oppgaven med høyeste karakter.

Masteroppgaven vurdert til B handler om den lokale institusjonaliseringen av tilpasset opplæring og spesialundervisning i grunnskolen. Oppgaven er godt teoretisk forankret i Berger & Luckmann samt Boltanski og Thevenots arbeider og fokuserer håndteringen av svakere elever på to skoler. Forfatteren evner å vise hvordan det institusjonelle arbeidet gjøres på ulike nivå med en meget interessant analyse av lærernes og spesialundervisningsansvarliges vurderinger, begrunnelser og legitimeringer av normer og praksis. Forfatteren har god kunnskap til tidligere forskning om spesialundervisning/tilpasset opplæring og har med et godt metodekapittel. I likhet med foregående oppgave er dette et bidrag i forskningsfeltet, om enn ikke like original. Dette er absolutt en oppgave over gjennomsnittet som fortjener en god B.

Den tredje masteroppgaven handler om bakkebyråkraters forestillinger omkring integrering og ble gitt karakteren C. Oppgaven er basert på intervjuer av 12 personer som arbeider med flyktninger i en kommune og tuftes på Lipskys teori og analyse av bakkebyråkratiet. Forfatteren bekrefter langt på veg Lipsky syn på bakkebyråkratiet men ikke fullt ut tilsvarende forskning om flyktninger. Oppgaven har en god og ryddig disposisjon. Forfatteren forholder seg på en god måte til tidligere forskning på området, men oppgaven er langt i fra preget av samme dybde og refleksjonsnivå som de to foregående oppgavene.

I sum betyr dette at jeg synes karakterfastsettelsen virker rimelig.

De eksterne sensorene er oppnevnt av fakultetet for en periode inntil tre år. Disse er normalt sosiologer og på masternivå vitenskaplige ansatte i universitets eller høyskolesektoren, alternativt aktive forskere i instituttsektoren. Studentene gis god informasjon om vurderingsprosessen og muligheten for å få begrunnelse for sine karakterer eller eventuelt klage over karaktersetningen. Andelen som ber om begrunnelse og/eller klager er fortsatt langt høyere blant mastergradsstudentene i sosiologi i Bergen enn ved mitt eget institutt ved NTNU.

Konklusjon

Hovedinntrykket etter å ha gått gjennom pensum på bachelor er at studentene møter relativt vell skolert i sosiologisk teori på master, men at flere strever med å tilpasse seg de krav som stilles på selvstendig refleksjon og analyse i SOS 301. Opplevelsen at det er vanskelig å lage egne problemstillinger ble også formidlet av studenter og faglærere på andre kurs på master. Om dette er et uttrykk for mye pugging og for lite skrivetrening og krav på teoretisk refleksjon på bachelor lar jeg her stå som et åpent spørsmål.

Et annet hovedinntrykk etter å ha gått gjennom mastergradsemmene er at de overlag holder et godt faglig nivå i forhold til kursplanene, pensumlitteratur og opplegget på kursene. Kursplanene er med få unntak basert på adekvat pensumlitteratur for respektive emne. Kursene gis av fagfolk med en solid kompetanse i sine fagfelt, og fordypningskursene bærer preg av å være forskningsbaserte.

Overgangen fra mange til færre fordypningskurs ser i utgangspunktet ut til å være en vellykket og en god strategi. Det gjenstår imidlertid å se i hvilken grad denne inndelingen kan bidra til å øke det faglige trykket og bidra til en enda bedre integrering av studenter i forskningsgrupper og forskningsbaserte aktiviteter.

Flere av kursene av master har dog et relativt lite pensum per studiepoeng sammenlignet med øvrige sosiologiinstitutt i Norge. Antallet undervisningstimer brukt per kurs og studiepoeng varierer også en del mellom i utgangspunktet sammenlignbare fordypningsemner.

Eksamensoppgavene er så langt jeg kan bedømme i all hovedsak godt gjennomarbeidet, men flere av faglærerne kan med fordel bruke mer tid og energi på å utarbeide bedre sensurveiledninger.

Instituttet har gode rutiner for å legge ut relevant informasjon om kursene på Studentportalen. Det er relativt enkelt å navigere seg fram i Studentportalen og å finne fram til opplysninger om kursene, undervisnings- og læringsformer og eksamen. En gjennomgang av kursplanene sammenlignet med Studentportalen/Forelesningskatalogen viste at disse i høyere grad enn nå bør sjekkes opp i mot hverandre.

Institutt for sosiologi tar seg fortsatt råd til å ha to sensorer. Den aktive bruken av erfarne eksterne sensorer bidrar sannsynligvis til en mer upartisk og faglig betryggende prøving og vurdering av studentenes ferdigheter enn om vurderingen alene hadde vært foretatt av instituttets lærere. Den bidrar også til at karakterene i Bergen ikke avviker nevneverdig sammenlignet med emner gitt ved andre sosiologimiljøer i landet.

Karaktersettingen av de tre masteroppgavene virker rimelig, samtidig som det bør undersøkes nærmere hva som skjuler seg det faktum at 6:10 oppgaver får A eller B, og det sjelden gis

dårligere karakter enn C. Om dette er et uttrykk for flinke studenter i kombinasjon med et masterseminar, som av studentene får mye ros, så er det strålende. Om det derimot er et uttrykk for at studentstandarden er så høyt satt at det ikke er godt nok å levere inn middels gode oppgaver så blir det raskt et problem for både instituttet og mastergradskandidatene. Sammenlignet med NTNU der kandidatene skriver 45 studiepoeng masteroppgaver med samme krav på form og innhold (og antall sider) så får imidlertid studentene i Bergen relativt god uttelling (60 studiepoeng for oppgaven og ytterligere 10 studiepoeng for prosjektutviklingskurset). I dette perspektivet vekker det viss bekymring fra faglærerne at prosjektskissene er av variabel kvalitet, at flere studenter kom i gang sent med sine skisser og i dialog med veiledere, selv om opplegget på papiret virker godt gjennomtenkt fra instituttets side.

Evalueringen bærer preg av at den begrenses av den informasjon som instituttet har gitt meg eller som finnes på nett. Jeg har heller ikke snakket mer enn et strategisk utvalg av faglærere og studenter. Bildene som trer fram etter å ha intervjuet faglærere og studenter er dog forbausende samstemte på de aller fleste punkter. Intervjuene med studentene etterlater også et inntrykk at instituttledelsen er meget reseptive og konstruktive i forhold til mastergradstudentenes ønsker og behov.

I forhold til neste års evaluering av master er det nærliggende å legge større vekt på integreringen av hele kursopplegget på master, og da særlig forholdet mellom teori, analyse og (kvalitativ) metode. Nedprioriteringen av fordypningskurser på bekostning av obligatoriske kurs på master tilsier også at det bør ses over hva som kan gjøres for lage bedre og i praksis mer integrert studieløp.

Trondheim 9. desember 2010

Håkon Leiulfsrud (Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU)